

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

МАТЕРІАЛИ

IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції
(Суми, 21–22 листопада 2019 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2019

Мордань Є.Ю.,

к.е.н., старший викладач,

Соломаха А.О.

студентка

Сумський державний університет, м. Суми

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

У сучасних нестабільних економічних умовах підприємствам особливо важливо раціонально та ефективно управляти дебіторською заборгованістю, забезпечуючи своєчасне погашення боргів і запобігаючи утворенню безнадійної заборгованості. Розроблення ефективної системи управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових напрямів у вирішенні завдань підприємства з позиції забезпечення належного рівня фінансової безпеки та досягнення позитивних результатів у фінансовому оздоровленні.

Ефективне і результативне управління потребує детального вивчення об'єкта управління, а саме дебіторської заборгованості (далі – ДЗ). Теоретичні і практичні питання щодо сутності ДЗ підприємства, необхідності аналізу її стану розглядалися у багатьох роботах вітчизняних та закордонних економістів, таких як В. Белозерцев, М. Д. Білик, І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко, М. М. Нашкерська, Ю. С. Пеняк, Юджин Ф. Бригхэм, Стоун Д, Хітчинг К. та інші.

Розглянувши різні погляди науковців щодо трактування сутності поняття «дебіторська заборгованість», можна говорити про відсутність єдиного узгодженого підходу. У результаті критичного аналізу, вдалося виокремити декілька підходів щодо його розуміння (рис. 1.1).

Перша група авторів розглядає ДЗ як кошти, що вилучені з кругообігу підприємства. Дійсно, розрив між датою реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (далі – п., т., р., п.) та датою фактичної оплати призводить до

виникнення ДЗ, тобто зменшення оборотних коштів у підприємства продавця, що призводить до зниження рівня його платоспроможності. Цієї точки зору дотримуються у своїх працях М. Д. Білик [2], Є. В. Дубровська [7], Г. Г. Кірейцев [10], О. І. Лучков [13] та інші.

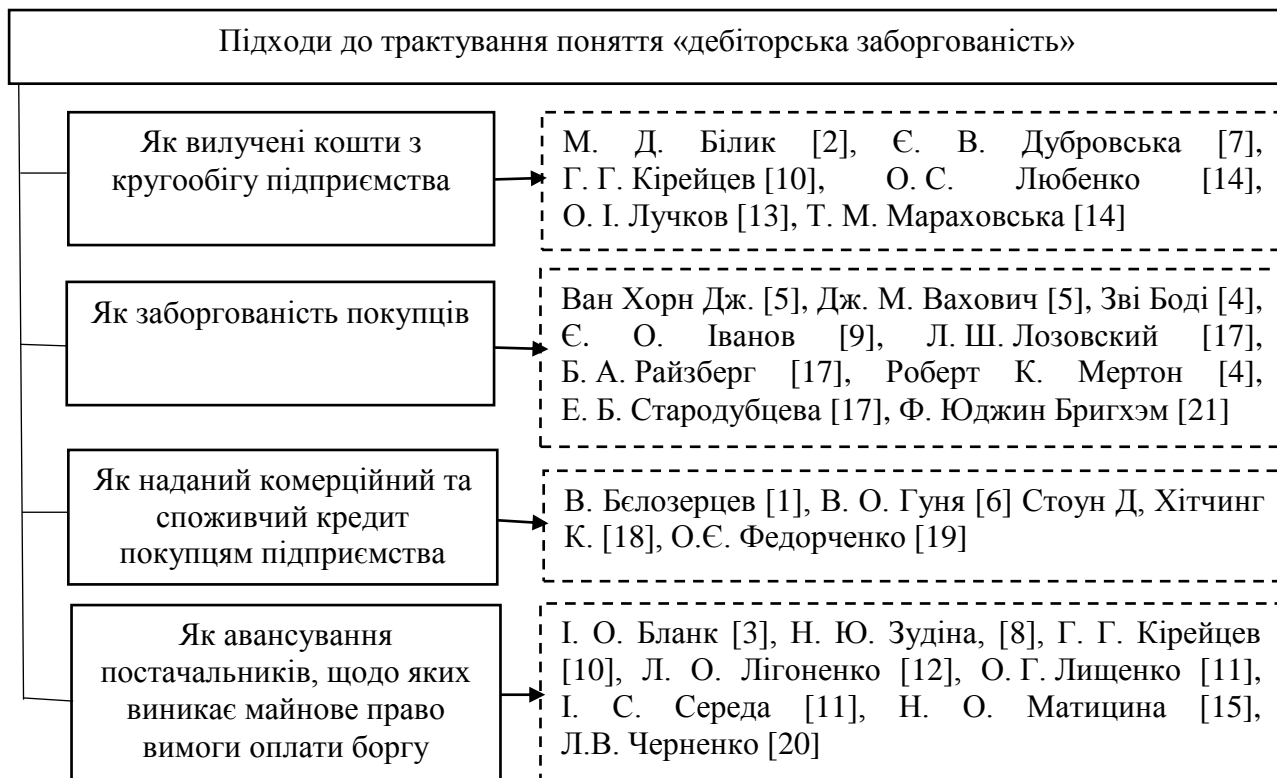

Рисунок 1 – Підходи до розуміння сутності поняття «дебіторська заборгованість» [складено автором]

У переважній більшості закордонні вчені, такі як Ван Хорн Дж. [5], Зві Боді [4], Б. А. Райзберг [17], Ф. Юджин Бригхем [21], розглядають ДЗ як заборгованість покупців. Розглядати ДЗ лише як заборгованість покупців є достатньо однобічним, оскільки мається на увазі тільки заборгованість за реалізовану їм п., т., р., п.. Але ситуація, коли підприємство здійснює попередню оплату за ще не отриману п., т., р., п., теж призводить до виникнення ДЗ і в такому разі його дебітором є постачальник.

В. Белозерцев [1] та В. О. Гуня [6] зосереджують увагу на тому, що ДЗ це наданий комерційний та споживчий кредит покупцям. Реалізацію

п., т., р., п. без своєчасної оплати можна розглядати як кредитування покупця по відкритому рахунку. Факт такого кредитування підтверджується записами у бухгалтерських книгах та накладній (актах), підписаних покупцем.

Досить розповсюдженим є твердження, що ДЗ це авансування постачальників, щодо яких виникає майнове право вимоги оплати боргу. Таку позицію підтримують І. О. Бланк [3], Н. Ю. Зудіна, [8], Л. О. Лігоненко [12], О. Г. Лищенко [11] та інші. Авансування постачальників відбувається саме на період, протягом якого п., т., р., п. були реалізовані без їхньої оплати і щодо них у підприємства-продавця з'являється майнове право вимоги оплати боргу за умови документального підтвердження такої господарської операції. Підписані покупцем прибуткові (видаткові) накладні, акти виконаних робіт чи наданих послуг – документи, які надають підприємству-продавцю право вимоги оплати боргу, що виник в результаті здійснення господарських операцій з реалізації п., т., р., п.

Основні поняття та порядок розкриття інформації про ДЗ у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», згідно з яким дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату, а дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [16].

Опрацювання наявних підходів до трактування поняття ДЗ дає можливість сформулювати авторське його визначення. Пропонуємо дебіторську заборгованість розглядати як юридичне право підприємства отримати грошові кошти, матеріальні та інші ресурси, що не оплачені контрагентами за поставку п., т., р., п. на певну дату, має документарне підтвердження та може бути достовірно визначена його сума для відображення в балансі підприємства.

Об'єктивна необхідність дебіторської заборгованості як певної форми існування оборотного капіталу в процесі його обороту зумовлена наступним:

– формування ДЗ є наслідком політики, спрямованої на підвищення товарообороту, а отже, за інших незмінних умов, при додержанні дебіторами своїх зобов'язань супроводжується зростанням доходу;

– у зв'язку із прискоренням оборотності запасів готової продукції та товарів скорочується частка змінних витрат на їх збереження;

– при формуванні ДЗ на умовах товарного кредиту існує можливість зробити її доходним активом. Разом із тим ДЗ за суттю, є відволіканням з господарського обороту обігових коштів підприємства, що супроводжує непрямими втратами його доходів: чим довший період погашення заборгованості, тим менший доход від коштів, вкладених в дебіторів (адже ДЗ, як і інші активи, повинна давати прибуток, який за інших однакових умов тим вищий, чим вища оборотність);

– кошти у заборгованість можуть знецінюватись через інфляцію;

– як і для інших активів, для фінансування заборгованості потрібне відповідне джерело, яке, звичайно, теж має свою ціну.

За результатами проведеного дослідження визначено, що реалізація управлінських функцій підприємством щодо ДЗ базується на чіткому розумінні її економічної сутності, як об'єкта управління. З цією метою досліджено підходи науковців до трактування понять «дебіторська заборгованість» та сформовано авторське.

Список використаних джерел

1. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві / В. Белозерцев // Економіст. – 2009. – №11. – С. 23–28.

2. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – №12. – С. 24–36.

3. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств / І. О. Бланк, Г. В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2006. – 780 с.

4. Боді Зві Фінанси / Боді Зві, Мертон Роберт//. – М. : Видавн. Дім «Вільямс», 2000. – 592 с.
5. Ван Хорн Дж., Дж. М. Вахович Основы финансового менеджмента : 12-е издание. – М. : Вильямс, 2008. – 1232 с.
6. Гуня В. О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В. О. Гуня // Економічний простір. – 2014. – № 19. – С. 124–131.
7. Дубровська Є. В. Дослідження сутності поняття «дебіторська заборгованість» / Є. В. Дубровська // Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка. – 2009. – № 2. – С. 202–205.
8. Зудина Н. Ю. Анализ и регулирование дебиторской задолженности в коммерческой организации: автореф. дис. на соиск. учен степ. к.э.н. / Н. Ю. Зудина – М. : ФГОУ, 2009. – 26 с.
9. Іванов Є. О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства / Є. О. Іванов // Вісник МСУ. – Вип. 1-2. – Т. VIII. – Харків. – 2005. – С. 35–38.
10. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г. Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – 452 с.
11. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства / О. Г. Лищенко, І. С. Серета // Вісник Запорізького державної інженерної академії. – 2008. – № 4. – С. 34.
12. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / Л. О. Лігоненко, Н. М. Новикова. – К. : КНТЕУ, 2005. – 276 с.
13. Лучков О. І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості / О. І. Лучков // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 1. – С. 22–26.
14. Мараховська Т. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / Т. М. Мараховська, О. С. Любенко // Вісник Вінницького національного аграрного університету. – 2009. – № 4. – С. 34.

15. Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н. О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 12. – С. 38–42.

16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів № 237 від 08.10.1999 р. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

17. Райсберг Б. А. Сучасний економічний словник: словник / Б. А. Райсберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М. – 2008. – 512 с.

18. Стоун Д. Бухгалтерский учет и финансовый анализ / Д. Стоун, К. Хитчинг; пер. с англ.. Ю. А. Огибин, Г. Ю. Огибин. – М. : АОЗТ «Литера плюс». Английское издание Derek Stone and Claude Hitching 1993. – 1998. – 302 с.

19. Федорченко О. Є. Облік і аналіз розрахунків із дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): автореф. дис. канд. екон. наук / О. Є. Федорченко. – К. – 2009. – 20 с.

20. Черненко Л. В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук / Л. В. Черненко. К. : Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки» УААН. – 2008. – 20 с.

21. Юджин Ф. Бригхэм Финансовый менеджмент / Юджин Ф. Бригхэм, Майкл С. Эрхардт. – 10-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 960 с.